

УДК 821.161.2.09

DOI: 10.31558/1815-3070.2022.43.19

У СЛОВІ МУДРИМ СИЛА ПРАВДИ І КРАСИ УКРАЇНСЬКОГО СВІТОГЛЯДУ

Рецензія на книгу: Бичко З. *Буття зарубини*. Тернопіль: «Золота пектораль», 2021. 292 с.

*Вихідним пунктом будь-якої філософії є мова,
за допомогою якої ми пізнаємо світ*

Мігель де Унамуну

У бурхливих хвилях житейського моря кожна людина пізнає світ вельми своєрідно, сприймаючи органами зору і слуху сучасне й минуле, все те, що її оточує, осмислюючи його в міру поступово набутих знань та власного досвіду від дня народження і до статечного віку завдяки рідному Слову, яке формує високодуховну, творчу, гуманну особистість на певному етапі суспільного розвитку, чи при збайдужілому ставленні до нього зводить до «денаціоналізації, послаблення енергії мислі, на ницістсть спустошення, аморальності та опідлення»¹.

Саме цій проблематиці й присвячені життєві спогади Зиновія Бичка в книзі «**Буття зарубини**» (Тернопіль, 2021) з розлогою передмовою Івана Шведа. Багато-значною й інтригуючою є вже сама назва, в якій сконденсовано глибоко філософський зміст творчого задуму автора, який раціонально використав потенційні можливості багатозначності її складових елементів у з'ясуванні «широкої і світлої дороги Буття» на тлі віхових життєвих зарубин.

У розмаїтих художніх образах-фрашках віддзеркалено життєві і творчі шляхи-дороги українського педагога-мовознавця в осягненні живомовного багатства говорів Галичини, кола знайомств з високодуховними і непересічними постатями сучасності, історії, психолінгвістики, соціології, культури рідного слова і Господніх Заповідей.

З любов'ю і пошаною згадує Зиновій Бичко в різночасових спогадках своїх учителів та колег на ниві мовотворчості за місцем навчання, спільної праці, і в побутових ситуаціях щоденності, на наукових конференціях у вищих наукових закладах рідного краю та зарубіжжя, що є важливим чинником у розкритті духовного розвитку української інтелігенції на зламі двох епох, коли розпався СРСР і здобула незалежність Україна. Спогади пана Зиновія – це життєдайне джерело часу, що карбує реальні події плюсів і мінусів минулого і кличе на герць із сучасними Іванами Безродними, які втратили почуття національної гідності, моралі, духовності.

Композиція твору складається з чотирьох розділів: ***Спогадки; У колі друзів; Невигадані історії; Окрушини з панського столу.*** Кожний розділ рясно насичений яскравими магнетичними і здебільшого спонукальними озаглавленнями фрашок, що схиляють до болючих роздумів над:

¹ Потебня О. *Найдорожчий скарб. Слово про рідну мову*. Київ: «Радянський письменник», 1990. С. 294.

а) долею своєї Вітчизни: *Чорна твар зрадництва. Він збудував націю. Нашу мову захищає Конституція. Даруймо Радість!*;

б) рідним словом: *Тяжкі думи над мовою нашою. Мовні фрашки. Мовний калейдоскоп. Маєстат українського слова. Велич нашого слова. Одна із красивіших і милозвучних. Про поетичні слова в нашій мові. Діаманти в короні мови нашої. Мова від Бога, а лихослів'я від нечистого. Фрашки натхненні Святим Духом;*

в) освітою: *Розуму та грамотності треба вчитися все життя. Освіта й моральні цінності. У нього був дар розуму;*

г) вихованням: *Берімо приклад з інших у вихованні дитини. Позбудемося поволі своєї невихованості. Не переори синові долю. Дитину треба виховувати завше й усім. Звертаюся до вас, батьки. Батьки, схаменіться!*

д) специфікою сучасного мовлення: *Наше мовлення – індикатор. А думки рояться... Не будьмо пустословами. Не говорімо цих смертних слів. Лайка. Я вас не знаю. Гідність і честь – наші християнські чесноти. Вельми щасливий, що я не один. Не робімо з язика марівниці. Бідна душею. Я – рогуль. Не спотикаймося об мовне каміння. Мовлення хоче гармонії;*

е) здоровим духом у здоровому тілі: *Ліпше б такого не бачити... Земля може не простити;*

ж) святим письмом: *Божественне походження мови. Мова молитви. Молитва лікує і цілює. Чи необхідно нам хреститися;*

и) морально-етичними проблемами: *Про гідність і гординю. Вага моральних вартостей;*

к) екологією душі і слова: *Бережімося. Слово в ковдрі містики. Вкусися за язик. Нічого нема без любові та інших важливих проблем нашого сьогодення.*

А в цілому – всі порушені автором питання є вельми актуальними, тісно взаємопов'язані між собою й пересипані:

1) колоритним сучасним г а л и ц ь к и м м о в л е н н я м: «Не робімо з язика марівниці» (с. 114), де 'марівниця' – дерев'яний прилад для прасування білизни, тобто – рубель; Заплітаючи коси своїй небозі, смикнула боляче за її волоссячко. «Як ти шарпаєш сильно, цьоцю, а моя ненька так лагідно мене чеше», – промовила дитина усміхаючись (с. 135);

2) висловами зі Святого письма: «У Святому письмі, звісно, не згадується про патріотизм у сучасному розумінні, однак провідною ремою тут виступає благородна любов до батьків, до ближнього, до своєї Батьківщини та до всього, що з нею пов'язано. Слово патріотизм у своєму осерді має латинську форму «*pater*», тобто батько. Отже, патріотизм передусім пов'язаний з головною заповіддю – шануй батька свого та матір свою. «Діти слухайтеся своїх батьків у Господі, бо цього вимагає справедливість. Шануй батька твого і матір – це перша заповідь з обітницею: щоб тобі було добре і ти був довголітнім на землі. І ви, батьки, не роздратовуйте дітей ваших, а виховуйте їх у вченні і наставленні Господньому» [Єф. 6: 1–4] (с. 117);

3) ф о л ь к л о р о м: «Наша усна народна творчість чітко розмежовувала поняття «розум» і «грамотність». Шкода, що ми, особливо молоде покоління, так пасивно причащаємося народною мудрістю. Зокрема це видно на перевірці ЗНО

з мови і літератури. Тут розділ із фразеології виконано найприкріше. Учні не в змозі виявити елементарні знання. Ось чому так багато приказок побутує про «розум»: *Де сила не може, там розум допоможе. Знання робить життя красним. Розумний всякому дає лад. Розум – скарб людини. Вчися сам, щоб інших навчати. Грамотний – видючий і на все тямуций. Хто багато читає, той багато знає* (с. 125). У народі кажуть, що *страшний ніж не за поясом, а на кінці язика*. Словом ми творимо або руйнуємо. Від наших слів залежить здоров'я і благополуччя нас і наших дітей! Отже, *«ніяке гниле слово нехай не виходить з уст ваших»* [До ефесян, 4: 29] (с. 133);

4) з р а з к а м и м а й с т р і в у к р а ї н с ь к о г о х у д о ж н ь о г о с л о в а: Тараса Шевченка, Сидора Воробкевича, Лесі Українки, Івана Франка, Максима Рильського, Олександра Довженка, Дмитра Павличка, Василя Мартинюка, Івана Коваленка, Ганни Черінь, Юрія Шкрумеляка та видатних мислителів і культурних діячів зарубіжжя;

5) паразитуючими словесними покручами у сучасному суржиковому мовленні: *«Оця короста – тіпа, кароче, ладно, панятно, вабише, особливо, лібо, то єсть, осуджаю, ненарочно, страдаю, любе, гласно, казалось – мільйонна в нашому мовленні, в мовленні українців»* (с. 114) та ін.

І це далеко не всі життєві зарубини, якими інкрустовано рясно сторінки адресованої широкому колу читачів книги, в якій Зиновій Бичко занотував життєву стежину творчого розвитку педагога-словесника і його роздуми над болючими питаннями плінного часу на тлі кардинальних змін українського суспільства другої половини ХХ – початку ХХІ століття. Пам'ять – це дзеркало, в якому ми розглядаємо минуле й сьогочасне пережите з тими, кого вже немає серед нас, й нині сущими, яким залишаємо свій творчий набуток досвіду, спостережень і благородних заповідей, закарбованих у рідному Слові, завдяки якому пізнаємо навколишній світ і формуємо свій світогляд.